

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR.

17-ik szám.

Az erdélyi hadszervezet történetéhez.

Az erdélyi fejedelmek állandó hadseregét zsoldosok képezték. Az udvari had — magyarok és székelyek, önkéntes csapat — a fejedelem székhelyén, Gyula-Fejérvártt, állomásozott. A fizetett had, legnagyobb részben külföldiekből álló, mely a műszaki osztályokat is magában foglalta (a pattantyúsokat, szekerészeket) a fejedelmi s a fiscalis várakban, különböző városokban és a végeken volt elhelyezve. Mind ezeket a fejedelem fizette s neki és a fejedelemasszonynak voltak hittel kötelesek. Mind ezek pedig az udvari kapitány alá voltak rendelve.

Az alább közlendő négy okirat érdekes adalékot szolgáltat az erdélyi hadszervezet történetéhez.

Az I. számú Barcsay Mihály udvari kapitány esküje. Barcsayt 1678 február 9-én nevezte ki Apafi, a Bély által támasztott forradalom idejében. Bély már akkor menekült. Még csak Bukarestig jutott, de követe már Konstantinápolyban járt s Apafinak e fontos tisztre egészen megbízható emberre volt szüksége s ezért esett választása Barcsayra.

A II. számú a Szamosújvárott állomásozó lovas hadnagyok esküjét tartalmazza. Ezek is udvari katonák voltak.

A III. számú francia gyalogosok eskümintája. Apafi a francia királyljal véd- és dacz-szövetséget kötven, Lengyelországból segélyhadakat kapott. Ezekből a segélyhadakból többen átállottak az ő szolgálatába, s feleskették.

A IV. számú egy német puskás fizetését s fizetésének kiszolgáltatását adja.

A «Hadtörténelmi Közlemények» a magyar hadviselés történetéhez már is igen sok beces adalékot szolgáltatott: az alább közlendő

négy okmány, mely három különböző levéltárból van összehordva, ez adatok bővítésére alkalmas.

Ez okmányokban az illetők a fejedelem iránti hűségre kötelezettek, mert ők tényleg a fejedelemnek voltak hittel kötelesek, minthogy az ő szolgálatában állottak. A fejedelem maga az ország alkotmányára volt hittel köteles: magától érthető dolog volt tehát, hogy az ország alkotmánya ellen a fejedelem sem használhatta őket.

Az okmányok a következők:

I. 1678. febr. 9. A fizetett hadak főkapitányának eskümintája.

Én Nagy-Barcsai Barcsai Mihály adom tudokra az kiknek illik, hogy az ő ngok parancsolatjának engedelmeskedvén, az erdélyi mgos fejedelem mgos Apafi Mihály kls uramnak ő ngk és mgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonynek ő ngának fizetett hadainak főkapitányságát vállaltam magamra és ugyan conventiójok felvételével is kötöttem magamot az ő ngok szolgálatjára. Azért esküszöm az élő igaz istenre, ki atya, fiú és szentlélek, teljes szentháromság egy bizony örök isten, engemet úgy segéljen, hogy az említett klnes uramnak és klnes asszonyomnak, ő ngknak, szerelmes gyermekeiknek, mgos ifjabbik Apafi Mihály uramnak ő ngának mind bódog s szerencsés, és kitől isten szent fiáért oltalmazza ő ngokat, boldogtalan és szerencsétlen állapotjukban is igaz, tökéletes istenfélő hű szolgálók fejem fenállásáig leszek, sem titkon, sem nyilván, sem kigondolható, mondható, írható színek, se praetextusok alatt ő ngkat el nem árulom, mellőlök el nem állok, életek, károk s veszedelmére nem cselekszem, sem ügyekszem s mással is nem cselekedtetek, ellenségeknek ellensége, barátjoknak barátja leszek, az ő ngok gonosz akarójoknak és ellenségeknek sem félelemért, sem barátságért, sem adományért, sem nagyobb reménségért és ígertetért nem kedvezek, sem őket nem lappongtatom. Ha pedig ő ngok hűsége és mindazok ellen cselekedni vagy csak ügyekezni is megértenék, azoknak minden erőmmel, tehetséggemmel ellenállani elkövetek és ő ngoknak hírekké adnom el nem mulatom, tiszttem alatt lévő ő ngok hadait is ő ngoktól el nem idegenítem, sőt inkább édesítem s az ő nghoz való hűségben megtartani ügyekezem, egy szóval megmondván, magamot úgy viselem tehetségem szerént mind magom személyében, mind az alattam lévő ő ngok vitélő rendi közt mint ő ngoknak igaz tökéletes jámbor jó lelkű ismeretű szolgálók. Mindezeknek teljes tehetségem szerént megtartója és megállója leszek, az igaz isten úgy segéljen s úgy adja lelkelem üdvességét. Ha pedig ezek ellen cselekedném s megbizonyosodnék, büntetésem

legyem úgy, az mint az ő ngok klmességében áll. Datum in arce Fogaras die 9. Februarii anno 1678, ő ngoknak alázatos szolgálók Barcsai Mihály mp. (P. H.)

Kívül: 1678. 8 (így) Februarii Barcsai Mihály uram reversalisa.

(Eredeti gyulafehérvári Batthyány-könyvtár. Codex authenticorum No. 5. IV. 5.)

II. 1677. nov. 8. A lovas hadnagyok eskümintája.

Mi Székely Sámuel, Horvát János, Rác János, Szekeres János, Kassai György és Thordai János: esküszünk az élő istenre, ki atya, fiú szentlélek teljes szentháromság egy bizony örök isten, hogy mivel én szabad akaratom szerint vállaltam magamra az lovas hadnagyságnak tisztét, annak okáért az mlgos erdélyi fejedelem, tek. ngos Apafi Mihály kglmes urunknak és mlgos erdélyi fejedelem asszony Bornemissza Anna kglmes asszonyunknak ő nagoknak, és mlgos szerelmes gyermekinek mindenkben igaz, hűséges és tökéletes szolgálója leszek, ellenségeknek ellensége, jó akarójoknak jó akarója, valami ő ngok méltósága ellen való s annál inkább károkra s ártalmokra czélozó dolgot eszemben veszek, ő ngok belső híveinek, vagy előttem járóimnak jó idején értékre adni el nem mulatom; minden rám bizatandó dolgokban híven és tökéletesen eljárók, mind boldog mind, (kit isten távoztasson) boldogtalan állapotokban is ő ngoktól, valameddig ő ngok el nem bocsátanak, hitemet fel nem szabadítják, el nem állók, megyek, hűségemet, kötelességemet fejem fenállásáig fentartom; soha semmi ígéretért, ajándékért, nagyobb reménységért és bosszúságért akármilyen szín és pretextus alatt ő ngokat el nem árulom; kezem alá jövő katonák közül, egyet is hit nélkül nem szenvedek, hanem minél hamarabb ő ngok hűségire beeskütöm. Melyeknek az mint megállója és megtartója leszek, az igaz isten engem úgy segítjen s úgy áldja jó szerencsém s lelkem idvességét. Datum in arce Szamos-Újvár die octava mensis Novembris anno 1677.

Horvát János főhadnagy mp. (P. h.) Nagy András vicehadnagy mp. (P. h.) Kevendi Ferencz zászlótartó mp. (P. h.) Rác János főhadnagy mp. (P. h.) Vicehadnagy zászlótartó Diószegi Ferencz mp. (P. h.) Tordai János főhadnagy mp. (P. h.) Kassai György főhadnagy mp. (P. h.) Szekeres János (P. h.) Szilágyi Miklós vitéz (P. h.) Bencze István zászlótartó (P. h.) Székely Sámuel főhadnagy (P. h.) Kis Imre vicehadnagy (P. h.) Szócs István zászlótartó mp. (P. h.) Szilág Mihály mp. (P. h.) Hire István mp. (P. h.) Szürtei György × (P. h.)

Hátán: 1677 die 8. Novembris udvari katonák reversalisa. Szamosújvár. (Ered. gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXII. k.)

III. 1679. május 22. Franciaia gyalog tisztek eskümintája.

Mi Henrich Fen Ofen, Mihael Tenk, Nicolai Szadoszki, Christoph Grohoszki, Stanislaus Grotoczki, Casimirus Okinczki, Joannes Podlyeczki, esküszünk az teljes szent háromságra, ki atya, fiú és szent lélek egy bizony örök isten, ki minden állatoknak teremttője, ura és istene, hogy mi az erdélyi fejedelem méltóságos Apafi Mihály urunknak ő ngának és mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonnak és ő ngok méltóságos szerelmeseknek mindenkben igaz és hű fegyverhordozó szolgálók leszünk, sem titkon, sem nyilván senki barátságáért, igiretiért ő ngokat el nem áruljuk, sem félelemért, adományért s nagyobb reménségért az ő ngok zászlójok alól el nem szökünk, s elébb nem állunk; az ő ngok veszedelmére, méltóságok sérelmére s károkra sem izenet, sem írás által senkivel egyet nem értünk, sőt akárhonnán vagy írának, vagy izennének vagy erőltetnénk is az pártütésre s árultatásra, minden kedvezés nélkül ő ngoknak hírré adni el nem mulatjuk s nem halogatjuk, mindenképpen az ő ngok hűségekben fejünk fennállásáig megmaradunk, hűségünk s intünk, minden ő ngok parancsolatinak engedelmeskedünk; az ő ngok szolgálatjában igazán, szorgalmasan eljárunk, mind életünket ő ngokért letenni, mind vérünket kiontani nem szánjuk; mind mezőkben, várakban, harcokon, szorulásokban, kimenésekben, ostromokban, minden szükséges alkalmatosságokban az ő ngok ellenségével emberül, vitézül szemben megyünk, megharczolunk, az ő ngok ellenségének romlásokra mindenképpen cselekeszünk. Kitül isten szent fiáért oltalmazza ő ngokat, szorulásoknak és szerencsétlenségeknek idején is fejünk fennállásáig ő ngok mellől igaz tartozó hűségünktől hátra nem állunk, minden félelmet, irtózást félre tevén, ő ngok mellett meghalunk. Mindezeknek mégis nagyobb megállására esküszünk az igaz istenre, ki minket minden dolgainkban úgy segéljen, úgy adja lelkünk idvességét, valamint ez előttünk levő conditiók szerint cselekeszünk. Hogy ha penig ezek ellen és ezzer adott hitünk ellen vétenénk és az ő ngok hűsége mellől elállanánk vagy elállani akarnánk ezen hitünk s reversalisunk erejével életünknek s mindenünknek elvesztésével büntetessünk minden kegyelem nélkül. Datum Albae Juliae 21. Maji anno 1679. Joannes Podlyenszki capit. (P. h.) Hinrich v. Offen capit. (P. h.) Michael Denck leit. (P. h.) Christoff Grzochoffsky capit. (P. h.) Joannes Thomasovszki × (P. h.) Stanislaus Grotovski (P. h.) Grzegonz Podlewsky (P. h.) Mikolaja Sadowski (P. h.) Casimirus Okinczki × (P. h.)

Kírül: 1679. 22. Maji a három francia zászlóalja gyalogok tiszte-

viselőinek reversalisok. (Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev XXIV. köt.)

IV. 1678—1682. Egy német puskás zsoldja.

Saibert Pál német puskásunk conventiója, kinek esztendeje kezdetik 14. Septembr. 1678.

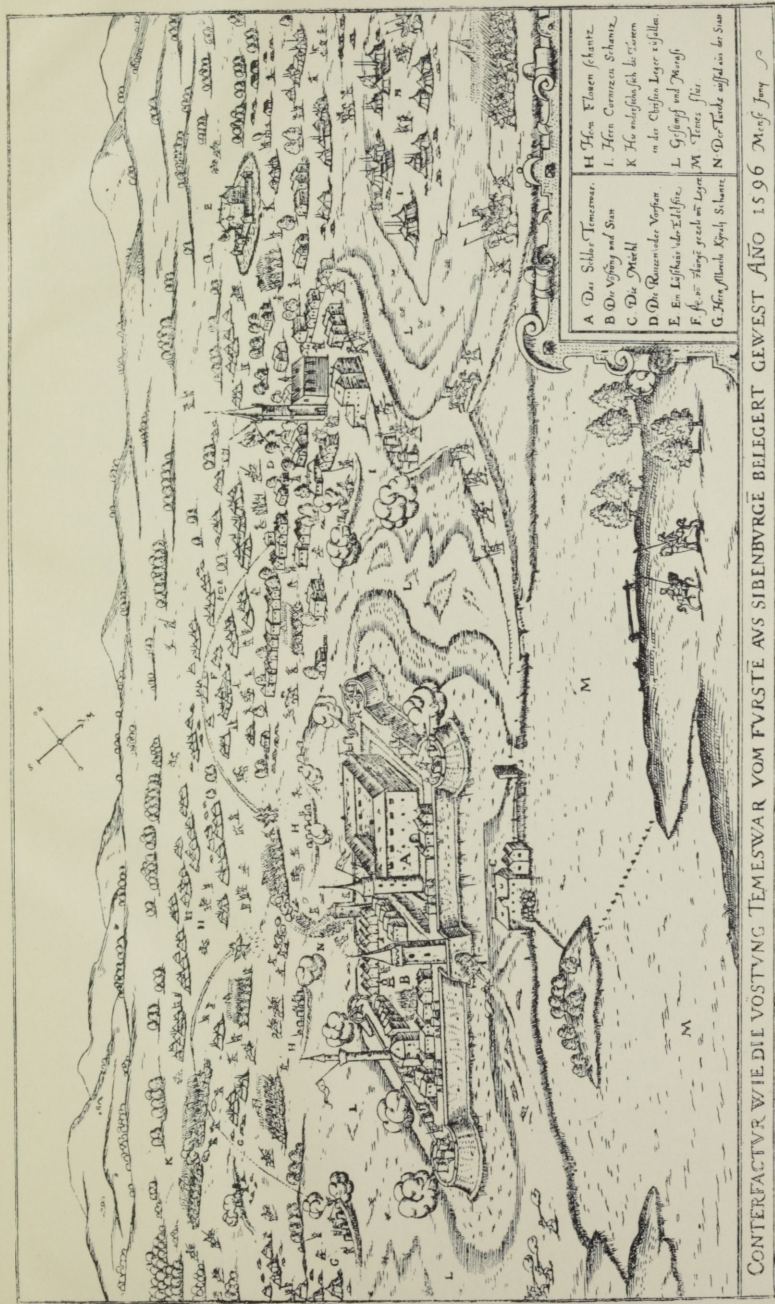
Lészen esztendeig készpénz fizetése	25 forint = 25
Zöld landis dolmány, mente béllésestől.	
Egy zöld nadrág, három bokor csizmája	= par 3
Napjában négy köz cipója, asztali kettő	= numero 6
Boráért esztendőt által öt forint	= fl. 5
Hetipénz harmincz pénz	= den. 30
Hat köből buzája, két sajtja	= 2
Egy zöld kalapja, egy véka köleskása.	
Egy véka borsó, két ejtel vaja, fél szalonnája.	

Költ Fejérváratt, 29. Octobr. anno prænotato.

A. Bornemissza mp. (P. h.)

1678. 19. Januarii levált két cantor	fl. 12.50
Két cantor boráért	fl. 2.50
Anno 1678 die 1. Novembris csinálván az conventiót neki, levált volt többet egy köből buzával = cub. sax. 1. egy sajttal, fél szalannával.	
1679. 14. Martii levált két cantort	fl. 12.50
Két cantor boráért	fl. 2.50
1. Augusti levált egy cantort	fl. 6.50
Item 1 cantor boráért	p. 1.25
Egy pár csizmat is	p. 1.—
Item két sing vincei posztót 1 nadrág	ulnae 2.
die 5. Decembris. Leválta dolmánnak, mentének való posztóját hét singet kék landisbúl	uln. 7.
NB. Egészben megadtuk hetipénzeket usque ad diem 12. Martii	
1680. Kezdetik hetipénzeknek ideje 12. martiustól fogva 1680, melyről más pecsétes levelek van, az kiben írják.	
1680. anno. 12. Martii leválta restantia három kántorát	fl. 18.75
Item három cantor bor árát	fl. 3.75
1680. 22. Junii levált csizma	pár 1.—
die 20. Julii levált egy cantort	fl. 6.25
Egy cantor boráért	fl. 1.25
1681. 26. Martii levála dolmányának mentéjét zöld landisból 7 singet	uln. 7.

TEMESVÁR. I.

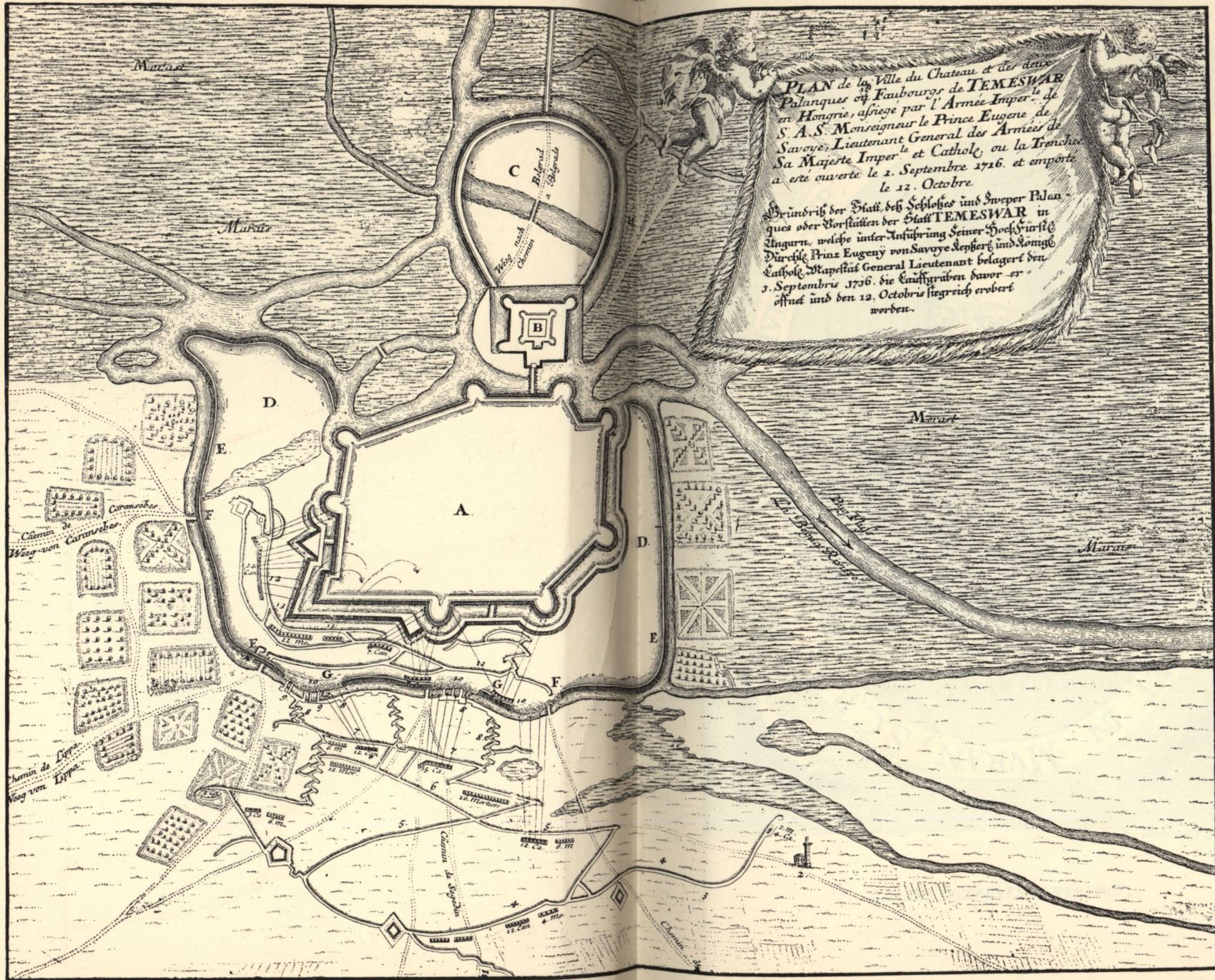

CONTERFACTVR WIE DIE VOSTUNG TEMESWAR VOM FVRSTE AVS SIBENBYRGE BELEGERT GEWEST ANO 1596 M. J. J. J.

A	Die Sibler Torenmauer.	H	Hon. Elisen Schantz.
B	Die Vestung und San.	I	Hon. Caroten Schantz.
C	Die Metze.	K	Die wichtigste Kirchen.
D	Die Reiterwache Vorhan.	L	in der Chyffin Lager vffhalten.
E	Ein Lusthauß oder Schloss.	M	Gefangn und Mord.
F	Der städtig gericht mit Leyen.	N	Temes stier.
G	Hon. Altmuß Spuhl Schantz.	N	Die Törle auff der San.

TEMESVÁR A XVI-İK SZÁZADBAN.

TEMESVÁR. II.

PLAN de la Ville du Chateau et des deux
 Palarques ou Faubourgs de TEMESWAR
 en Hongrie, assiégé par l'Armée Imperiale
 de S. A. S. Monseigneur le Prince Eugene de
 Savoie, Lieutenant General des Armées de
 Sa Majesté Imperiale et Catholique, ou la Tranchée
 a été ouverte le 1. Septembre 1716. et emportée
 le 12. Octobre

Drüdrich der Stadt, des Schlosses und zweyer Palan-
 ques oder Vorstätten der Stadt TEMESWAR in
 Ungarn, welche unter Anführung Seiner Hochfürstlich
 Durchleuchtigen Prinz Eugeny von Savoye Kerpertz und Königs
 Catholik Majestät General Lieutenant belagert den
 7. Septembris 1716. die Cauffgraben davor er-
 offnet und den 12. Octobris siegreich erobert
 worden.

HADADI WESSELÉNYI FERENCZ.

